

Kádas Csaba*

HOL A „KHMER-TENGER” A THAI-ÖBÖLBN?

Kambodzsza és Thaiföld vitája a tengerük határaitól

A szerző bemutatja Thaiföld és Kambodzsza tengeri határvitáját, mely bár öt évtizede kezdődött, a mai napig nem sikerült rendezni. A vita mára kevésbé az országok földrajzi határáról, az államok szuverenitásáról szól. Sokkal inkább a mindkét ország által követelt területek – a Thai-öböl kontinentális talapzatában rejtőző kőolaj- és földgázlelőhelyek – kihasználásáról és a várható haszon elosztásáról folyik.

A tanulmány célja, hogy elemezze a nemzetközi jogi adottságokat, vázolja a két ország közötti viszály történeti hátterét, és választ találjon arra kérdésre, hogy miért nem tud évtizedek óta megállapodni a két fél, végül pedig a vita lezárásának várható scenárióit is bemutatja.

A tenger birtoklása

Többet ér egy km² tenger, mint ugyanekkora kiváló termőföld? Bizonyára, ha a tenger nemcsak sós víz és némi halállomány. A tengerek évezredekén keresztül kellemes megélhetést, stratégiai pozíciókat és kereskedelmi utakat jelentettek. Ebből a megfontolásból a tengerparti államok csak ezen előnyök kiaknázására és biztosítására törekedtek. Az országok okkal nem pazaroltak energiákat arra, hogy a nyílt tengereket „birtokolják”. Gyakorlati megfontolásból kizárólag a part praktikusán (ágyúlövésnyire) ellenőrizhető részét tekintették az állam területének. A 19. század folyamán ez a távolság 3-6 tengeri mérföldet (1 TM = 1852 méter) jelentett. A haditechnika rohamos fejlődése azonban mind nagyobb terület ellenőrzését tette lehetővé. A 20. század közepéig a partok közelében jobbra a halászati vitákból fakadó kisebb konfliktusok szaporodtak meg.

A tengerek akkoriban értékelték fel jelentősen, amikor tudományos igazolást nyert, hogy számottevő szénhidrogén-lelőhelyek találhatóak a szárazföld tenger alatt rejtőző „meghosszabbításában”, – a jelentősebb tektonikus mozgásoktól mentes – kontinentális talapzatokban. A 20. század folyamán a modernizálódó államok energiaigényüket egyre nagyobb mértékben szénhidrogénekből fedezték. A kőolaj és a földgáz kitermelése kezdetben a könnyebben elérhető, szárazföldi területekre korlátozódott, de a technika fejlődése az év-

* adjunktus, PhD hallgató, Általános Vállalkozási Főiskola

század közepétől képessé tette az emberiséget arra, hogy mind extrémebb területekről termeljük ki az egyre értékesebb energiahordozókat. A part menti területek jelentősége ezért az 1960-as évektől ugrásszerűen megnőtt, és hamarosan már nemcsak a néhány száz méter mélységű vizek, hanem a komplett kontinentális talapzat (akár 600 km-t is meghaladó távolságig a partvonalától) is elérhető „kincs” lett.

Jog és gyakorlat

Az ötvenes évektől vált divattá, hogy az országok – hatalmi képességeiknek és technikai fejlettségüknek megfelelően – óriási tengeri területekre kezdtek igényt formálni. A nemzetközi szabályozás hiányát a nemzetek először 1956-ban, Genfben igyekeztek pótolni. A két évig tartó, multilaterális tárgyalások alatt pontosították a tengerekre vonatkozó fogalmakat: többek között az államok területét és jogait. 1958-ban megszületett az ENSZ Tengerjogi Egyezmény (*UN Convention on the Law of the Sea*, továbbiakban UNCLOS I.), mely négy egyezményt összesített. Az államok tengeri területei és jogai szempontjából az *Egyezmény a Parti Tengerről és a Csatlakozó Övezetről*, illetve az *Egyezmény a Kontinentális Talapzatról* a meghatározó. Az egyezmények a kellő ratifikációk után, 1964-ben léptek hatályba.

Az államok területe, az első egyezménynek köszönhetően az apály idején látható partvonalától (*baseline*, alapvonal) 12 tengeri mérföldes (22,22 km) távolságra növekedett (*territorial sea*, parti tenger). Ezen felül a csatlakozó övezetben (további 12 TM) az államok – technikai, biztonsági szempontok miatt – ellenőrzési jogokat gyakorolhattak.

A kontinentális talapzatról szóló egyezménynek köszönhetően az államok már a tengerbe mélyen benyúló kontinentális talapzatok egy részére is jogot formálhattak. Pontosabban az 1964-es ratifikáció után jogilag elismerést nyert, hogy a talapzatban rejlő kincseket, 200 méteres mélységig, az országok kiaknázzhatják. Nagyon hamar meghaladta a technológiai fejlődés a fenti, nemzetközi jogi szabályozást. A fejlettebb államok és a jelentős olajipari vállalatok ezért nem áttaláltak mélyebb vizekben is kutatni, és nem riadtak vissza attól sem, hogy átkalandozzanak ígéretesebb, akár más országok partjai előtt található kontinentális talapzatokra, melyet akkor még nyílt tengernek (*high sea*, nemzetközi víznek) tekintettek.

Természetesen a fejletlenebb országok zömének a 200 méteres mélységig biztosított jogokból sem sikerült előnyt kovácsolniuk, és különösen reménytelen volt partjaiktól távolabb eső területekből hasznot húzni. Ugyanakkor az energiaigény egyre nőtt, ráadásul a '70-es években radikálisan megnövekedett a kőolaj ára. Így új olajmezők felfedezése és a kitermelés biztosítása az államoknak stratégiai érdeke, míg a termelőknek jelentős profitot ígérő vállalkozása lett.

Az ENSZ az „igazságtalanság és a szabályozatlanság orvoslására” már 1960-ban újabb konferenciát szervezett, de hat hét alatt sem sikerült közelíteni egymáshoz a nemzetközi érdekeket, így a reform (UNCLOS II.) konszenzus hiányában elmaradt. Az egyezmény felülvizsgálatára 1973-ban újabb konferenciát rendeztek, de megállapodás csak 1982-ben született, amikor 160 állam részvételével aláírták az új Tengerjogi Egyezményt (UNCLOS III.), amely a szükséges ratifikációk után, csak 1994-ben lépett hatályba. Az egyezmény legjelentősebb újítása – számtalan tengerjogi kérdés mellett – a kontinentális talapzatra vonatkozott. A talapzat jelentős része által rejtett természeti kincsek kiaknázásának joga a part menti államoké lett. Ekkor vezették be az ún. *Kizárólagos Gazdasági Övezet* fogalmát

(*Exclusive Economic Zone* – EEZ, továbbiakban: KGÖ), mely szerint a talapzatra vonatkozóan a part menti államok a partvonalától 200 tengeri mérföldes (kb. 370 km) távolságig kizárólagos gazdasági jogokat gyakorolhatnak (UNCLOS V./55. és VI./76). Az övezet külső határának természetesen párhuzamosan kell idomulnia az alapvonalhoz.

A KGÖ – miként az alapvonal – határainak megállapítása is az államok joga. Éppen ezért a leírtaknak érvényt szerző „határkijelölések” máig számos vitát generálnak a nemzetközi kapcsolatokban. Hiszen a tengerparti országok KGÖ-jének határai többnyire nem esnek egybe a szomszédos állam(ok) elképzeléseivel. Végül – attól függően, hogy milyen alapvonalról számítják a 200 TM-es távolságot – a kijelölt területek gyakran átfedik egymást. A tengerjogi egyezmény (UNCLOS) ad iránymutatást a „KGÖ-határkijelölés” módjára és az átfedések tisztázására: „a választóvonalat az egyes államok parti tengerének alapvonalához legközelebb eső pontoktól, az *egyenlő távolság elvével* összhangban kell megállapítani” (UNCLOS V./74 és VI./83). A fentiekből következik, hogy a KGÖ-átfedések vitáinak alapja az, hogy az országok partvonalukat (alapvonalukat) „hol látják”.

Az egyezmény az alapvonal meghatározása kapcsán is ad iránymutatást. Erre azonban két módszert is elismer (UNCLOS II./5. és II./7.). A *normális alapvonal* (a legnagyobb apálynak megfelelő partvonal) kialakítás hiába kevésbé ellentmondásos, nem ez a jellemző kijelölési mód. A legtöbb állam számára az *egyenes alapvonal* meghatározás kedves, mert lehetővé teszi, hogy az állam lényegesen nagyobb alapvonalon belüli beltengert és alapvonalon túli (12 TM) parti tengert – sőt ebből fakadóan – KGÖ-t követeljen magának. Az *egyenes alapvonal* kialakítását a nemzetközi jog *különleges körülmények esetén* (UNCLOS II./6., 7., 8., 9., 10.) engedi. Ezek közül, „területnövelés” szempontjából a legtipikusabb, amikor az állam a „szárazföldre kalkulálja” az általa birtokolt, a „partjai elotti, racionális távolságban lévő, összefüggő szirteket, szigeteket” és ezeket aztán egyenes vonallal összekötve alakít ki új alapvonalat (UNCLOS II./6. és 7.).

A délkelet-ázsiai országok zöme is leggyakrabban az egyenes alapvonalról való számítást alkalmazta, akkor is, ha partja „tagoltsága” ezt nem indokolta. Természetesen azért, hogy maximálják a KGÖ-ik méretét. Illetve mivel nyilvánvaló átfedésekkel lehetett számolni (több állam is igényt tart ugyanarra a területre), sokszor azért tettek így, hogy kedvezőbb alkupozíciókból induljanak a szomszédos vagy szemközti államokkal – az átfedések tisztázására – rendezett tárgyalásokra. (Prescott, 1987: 39.)

Kambodzsa határai

Az Európai Unióból nézve furcsának tűnhet, hogy a 21. század elején Kambodzsa még vitatott határokkal rendelkezik. Mégis könnyen megérthetjük, ha tudjuk, hogy Kambodzsa a klasszikus nemzetállamok, a modern államok kialakulásának évszázadát külső hatalom irányítása alatt, mások érdekeinek megfelelően élte. A 19. század utolsó harmadától a 20. század második feléig nem volt független, majd évtizedeken keresztül háborúk és polgárháborúk sora akadályozta meg abban, hogy modern nemzetté, állammá alakuljon. A '90-es évek elején, az ENSZ UNTAC missziója után, Kambodzsa életében új fejezet kezdődhetett. Nagyon leegyszerűsítve kijelenthető, hogy Kambodzsa húsz éve „újrakezdhetette” mindazt, ami a 19. század második felében csírájában megrekedt. Kambodzsa esetében a modern

nemzetállam megteremtése az ország „örökölt” földrajzi testéről is szól, az ország határainak pontosítását is jelenti.

Kambodzsa Vietnammal és Laoszal egy időben vált függetlenné 1954-ben, amikor Francia Indokína megszűnt. Ekkor a három ország közötti határokat úgy „fogadták el”, ahogy azt a franciák „helyi kormányzási érdekei” korábban kialakították. Az „új” országok azonban nem érezték „tökéletesnek” megörökölt határaikat, mert az egykori francia határok nem voltak érzékenyek sem a történeti hivatkozásokra, sem az etnikai adottságokra. Ráadásul a még oly tökéletlennek tartott „francia örökség”, a térképek és a közigazgatási gyakorlatok értelmezése is országonként eltért. Mindenestre Kambodzsának Laoszal 541 kilométeres, Vietnammal 1228 kilométeres és Thaifölddel 803 kilométeres határokon kellett volna egyetértenie (Chambers – Wolf, 2010: 5).

A „francia határok vitatottsága” Kambodzsa tengeri határgondjainak kialakulásában is döntőnek bizonyult és annak ellenére, hogy a szárazföldi határokkal kapcsolatos viták a mai napig inkább politikai, érzelmi indíttatásúak és ezért jobban exponáltak, a tengeri területek kérdése – gazdasági okokból – sokkal jelentősebb. Kezdetben Kambodzsa és a szomszédai közötti gazdasági természetű viták a tengeren „halászati csetepatékra” korlátozódtak, de a '70-es évektől a kőolajlelőhelyek reménye más dimenzióba emelte a tenger, pontosabban a kontinentális talapzat birtoklásának ügyét a Thai-öbölben is.

Kambodzsa tengeri határai

Kambodzsa a 320.000 km²-es Thai-öbölben 443 kilométernyi tengerpartot örökölt.¹ Egy tengerparti (Vietnam), illetve egy tengerparti és szemközti szomszédja (Thaiföld) lett, ezért Kambodzsa a tengeri területeinek határát és egyes szigetek hovatarozását velük kényszerül tisztázni. A területek (szigetek, alapvonal, parti tenger, csatlakozó zóna és főként a kizárólagos gazdasági övezet) mindhárom fél által elfogadott elhatárolása azonban a mai napig nem sikerült. Az okok sokrétűek: egyrészt a szigetek vitatott birtoklásából, másrészt a nemzetközi jog eltérő értelmezéséből fakadnak.

Kambodzsa esetében a tengerjog értelmezése előtti minimummal érdemes kezdeni. Hiszen, amíg a szomszédok szárazföldi területeket (szigetek, szirtek) vitatnak, addig az ezektől függő tengeri határok is értelmetlenek, bizonytalanok maradnak. Kambodzsa, függetlenségének elnyerése után, mindkét tengeri szomszédjával vitákba keveredett, melyeket máig nem sikerült megnyugtatóan tisztázni. Annak ellenére, hogy Thaifölddel az egyetlen vitatott földdarab a Kut-sziget (Koh Kut) volt, mégsem rendeződött a thai–khmer tengeri területek vitája, hiszen az sokkal inkább a kontinentális talapzatról szól. Az ok természetesen gazdasági. Az utóbbi évtizedek kutatási eredményei arra utalnak, hogy a két ország közötti vitatott kontinentális talapzatban található a Thai-öböl talán legértékesebb kőolajmezőjének, a „Khmer-medencének” egy része (Valencia – Johnston, 1991: 136–7).

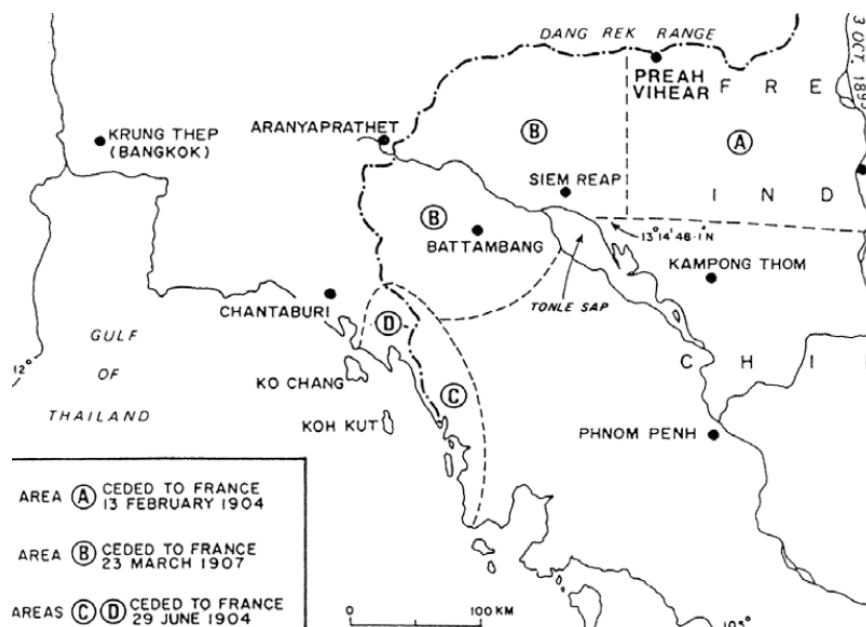
¹ Norodom szerint ez csak 390 km, Lafont szerint 435 km, Khim Y szerint 460 km, míg Sean 507 km-nek látja Kambodzsa tengerpartját (Jennar, 1997: 35).

A Kambodzsa és Thaiföld közötti szárazföldi határ: a tengeri határviták gyökere

1863 augusztusában Franciaország, néhány évvel azután, hogy megvetette lábát a Mekong-deltánál, katonai erejére támaszkodva kiterjesztette protektorátusát a Kambodzsai Királyságra. 1867 júliusában Franciaország diplomáciai tárgyalások után szerződést kötött Sziámmal (Thaiföld), melyben meghatározták Kambodzsa (Francia Indokína) és Sziám határait, továbbá, amiért Sziám hivatalosan elismerte a francia protektorátust Kambodzsa Királysága felett, nyugati khmer tartományok thai ellenőrzését fogadták el a franciák (Thomson, 1945: 45–47). A századfordulóra azonban a franciák a Thai-öbölben és annak partvidékén további területeket vontak ellenőrzésük alá. 1902-ben így újabb szerződésben igyekeztek a frissített határokat rögzíteni, de ennek ratifikációja elmaradt a gyors változások miatt. 1904 nyarán Franciaország és Sziám újfent megállapodást kötött, melyben a tengerparti övezetben Kambodzsa (Francia Indokína) területnövekedését rögzítették. Az 1904-es megállapodás értelmében közös bizottságnak kellett volna a határok pontos kijelölését elvégeznie. A pontosításokhoz azonban Sziám csak asszisztált.

A határbejárás és -kijelölés, a térképezés elkezdődött, de az eredmény publikálása elmaradt, mert 1907 márciusában Franciaország újabb, Sziámmal kötött szerződésben „visszavette” az akkorra már több mint negyven éve thai ellenőrzés alá engedett khmerek lakta területeket (Battambang, Sisiphon, Siem Reap). Kárpótlásul azonban hajlandó volt megosztani a nemrégiben szerzett thai-öbölbeli szigeteken és a partvidéken (1. ábra).

1. ábra Francia Indokína területnövekedése a 20. század első évtizedében

Forrás: (Lee, 1982)

1908 folyamán francia kezek befejezték a komplett, pontos határvonalakat jelölő térképet, melyet az 1907-es szerződés utólagos mellékleteként kezeltek (ld. 5. ábra). A két ország szárazföldi határait a 2. világháború kitörésekor kezdték thai oldalról vitatni, de a tengeri határral a jelentéktelensége miatt még évtizedekig nem foglalkoztak.

A hatvanas években, az immár független Kambodzsa és Thaiföld között azonban viták robbantak ki több határszakasz kapcsán. Ezek közül is kiemelkedett a thai–khmer határon fekvő, a Nemzetközi Bíróságon (ICJ) Kambodzsának ítélt (1962) Preah Vihear templom körüli vita, melyről a döntés nemcsak nemzetközi precedenst teremtett, hanem a következmények máig heves indulatokat váltanak ki mindkét országban (Kádas, 2009).

Ezután a felfokozott thai érzékenység, a tengerjog fejlődése és a remélt gazdasági előnyök miatt a tengeri határ is fókuszba került. 1963-ban a Thaiföldi Királyság és Kambodzsai Királyság között mind a tengeri határ, mind a Kut-sziget hovatartozását illetően éles üzenetváltás történt. Mindez egy olyan időszakban zajlott, amikor Preah Vihear 1962-es „elvesztése” következtében nemcsak a thai közvélemény, de a thai kormányzat is „elfordult” a nemzetközi szervezetektől és érdekeit „önerőből” igyekezett képviselni. A sziget birtoklásáért 1965-ben a két ország egy tengeri, katonai összecsapást is vállalt. Thaiföld természetesen sikerrel védte meg a szigetet (Chambers – Wolf, 2010: 13).

A Kut-sziget hovatartozása

Koh Kut a Thai-öböl egy kellemes, 105 km² kiterjedésű trópusi szigete. Gazdasági jelentéktelensége miatt lakossága is csekély (2000 fő), birtoklása azonban földrajzi, stratégiai előnyt jelent. A legutóbbi időben a turisztikai lehetőségek és főként a határmeghatározás okán gazdasági értéke is megnőtt.

A Kut-sziget hovatartozását ma már csak a radikális nézeteket valló khmerek vitatják, a nemzetközi jog szerint azonban ez nem kétséges, az 1907-es szerződés ezzel kapcsolatban pontosan fogalmaz. A szerződés szerint „*Franciaország visszaad Sziámnak minden szigetet a Lem Ling-foktól délre, egészen Kut-szigetéig, beleértve Kut-szigetét is.*” A ’60-as évek vége óta már nem a sziget thai ellenőrzése a központi kérdés egyik országban sem. Inkább az, hogy hol húzódik a két ország – a Kut-sziget és a khmer szárazföld – között a határ, ebből következően pedig hogyan „rajzolható meg” a két ország KGÖ-jének határa.

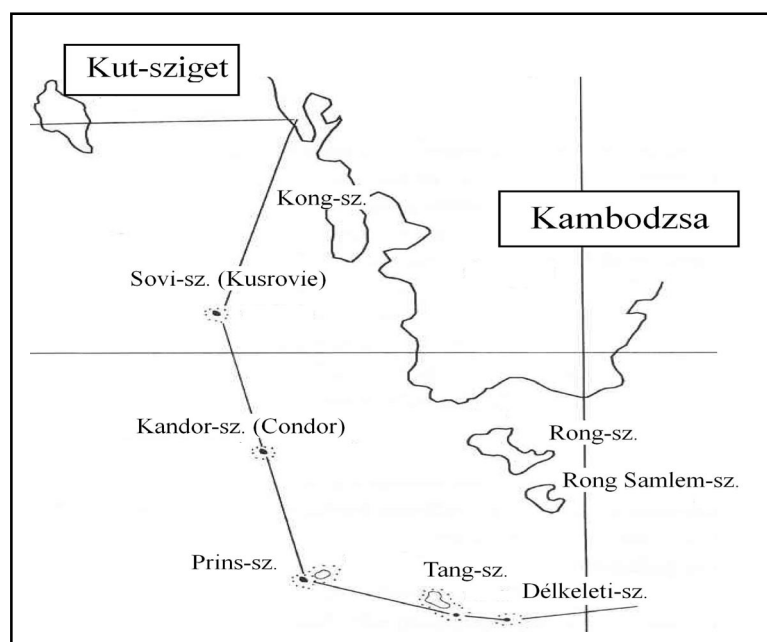
A Kambodzsa és Thaiföld közötti tengeri határ kijelölése

Az ’50-es ’60-as években mindkét ország egyoldalúan igyekezett biztosítani tengerre vonatkozó jogait és ehhez készítette el az alapvonal meghatározásokat (Chhak, 1966). Az egyeztetéseket mellőzve a ’70-es évek elején, saját érdekeiknek megfelelően rajzolták meg a kontinentális talapzatukat ábrázoló térképeiket is (Prescott, 1985). Mivel nem egyeztettek, „nem sikerült” figyelembe venni a szomszéd alapvonalát és az attól számított KGÖ-jét. Ebből következően a határvonalak az egyenlő távolság elvének (középvonal) sem feleltek meg, végső soron pedig jelentős területi átfedések keletkeztek.

Az 1958-as Genfi Konvenciót az öböl országai közül elsőként Kambodzsa írta alá 1960. március 18-án, melyet országgyűlése 1963-ban ratifikált. A khmer állam, egyébként már

ezt megelőzően, szintén elsőként, 1957-ben meghatározta alapvonalát. Kambodzsa a tengerpartja előtti, ahhoz közeli kis szirteket, szigeteket kötötte össze egyenes vonallal (2. ábra). Az egyenes alapvonalra vonatkozó „puha” kritériumok zömének megfelelt a khmer igény. Ugyanakkor az 1. és 6. szakasz hossza nagyjából 30 tengeri mérföld volt, ami már vitatható távolságnak számít², továbbá Sovi-szigetével (Kusrovie) kapcsolatban fel szokták emlegetni, hogy emberi megtelepedésre „nem alkalmas”, ezért nem „valódi” sziget. Mindkettőnél komolyabb kifogás volt támasztható Kandor-szirtjével szemben, mely képződményt (Condor³) a legtöbb térkép egyenesen csak zátonynak ismeri el, ami szintén megkérdőjelezhető alapvonalpont volt. Igaz azonban, hogy Kandor-szirtje nem befolyásolja a khmer parti tenger méretét (2. ábra).

2. ábra **Kambodzsa alapvonala, 1957**

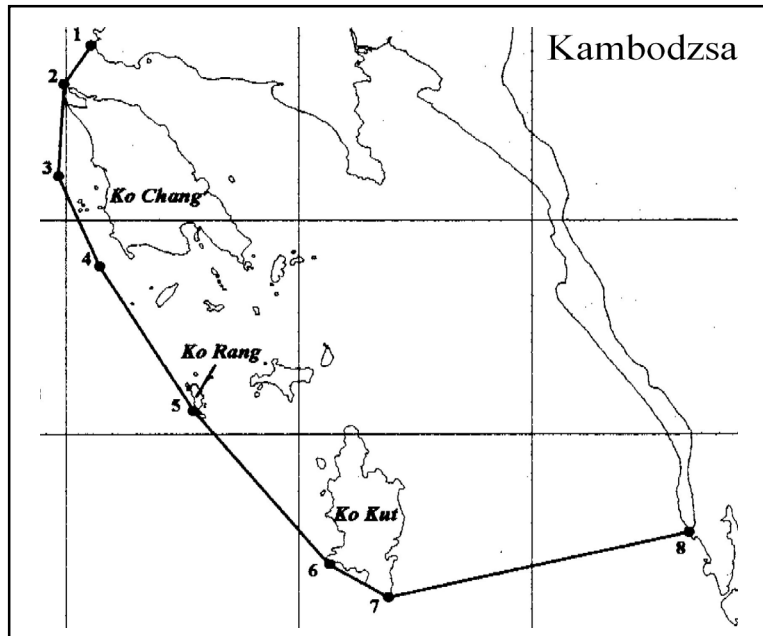

Forrás: saját ábra (Kongrawd, 2008) alapján

² Erre egzakt előírást nem ad az UNCLOS, ugyanakkor a '80-as évektől az USA álláspontját (mely a 24 TM-es távolságot tekinti „logikusnak”) fogadja el a szakértők zöme (Smith – Morison, 2000).

³ Kandor-szirt: apály idején kb. 30 cm magas szikla, mely kb. 40 km-re fekszik a parttól (Plasai, 1998).

3. ábra
Thaiföld alapvonala (1. Terület), 1970

Forrás: saját ábra (Smith-Morison, 2000) alapján

A Thaiföldi Királyság 1959-ben még csak a Bangkokhoz közeli kisebb öblöt nyilvánította kormányrendelettel „sajátjának” (Royal Gazette, 1959), majd 1966 októberében királyi kiáltványt adott közre, melyben jelezte, hogy a 12 tengeri mérföldes szabálynak megfelelően ellenőrzi parti tengerét (Maritime Claims, 2005: 605). 1968. július 2-án hivatalosan ratifikálta a Genfi Konvenciót (Plasai, 1998: 3), és formálisan ezután jelentette be a kontinentális talapzataira vonatkozó igényét. 1970. június 12-én három új, egyenes alapvonal követelését hirdetett ki a thai miniszterelnök, melyből az 1.-es terület vonatkozott Kut-sziget környékére (Royal Gazette, 1970) (3. ábra). Az 1.-es terület szinte minden UNCLOS alapvonal-kritériumnak megfelelt. Az egyetlen kifogás csak a Kut-szigetet a parttal összekötő 8. szegmenssel szemben támasztható, mert annak a parthoz viszonyított szöge túl „meredek”, nem „idomul kellően a part vonalához” (Prescott – Schofield, 2001: 13).

A kőolaj és a földgáz szerepe a thai–khmer tengeri határ kérdésében

Az összességében konzervatívnak minősíthető, de a joggal nem tökéletesen harmonizáló alapvonalakat⁴ a '60-as évek végén, a nemzetközi újraszabályozás hírére és az olajtársaságok megélnkülő érdeklődése miatt kezdték újragondolni. Egyfelől azért, hogy Thaiföld területén (parti tenger) „biztosítható legyen” az erre felhatalmazottak jogszerű tevékenysége. Másfelől a jövőbeni kizárólagos gazdasági övezet (ekkoriban még csak kontinentális talapzat) is ettől az alapvonalától függött. 1964-től számos nemzetközi olajtársaság kezdett „tapogatózni” a Thai-öböl talapzatában remélt földgáz- és kőolajkészletekkel kapcsolatban. A terület adottságai nagy reményekkel kecsegtettek, ráadásul a kitermelés költsége is elfogadhatónak ígérkezett, hiszen az öböl nagy részében 20–50 méteres (80 métert sehol sem haladja meg) vízmélységben lehetne dolgozni.

A tengeröböl területének legnagyobb (70-80%-ának) „birtokosa” a térség sokáig politikailag legstabilabb országa, Thaiföld volt. Így a földgáz- és kőolajtermelő vállalatok először itt kopogtattak és nyertek el kutatási és termelési koncessziókat. 1968. január 28-án, Thaiföld több külföldi cégnek adott kutatási jogokat: pl. Chevron, Union Oil, British Gas, Idemitsu, Mitsui Oil, Sun, Texas Pacific (Valencia – Johnston, 1991: 136). A thai kormány az ő tevékenységük zavartalansága végett határozta meg 1970-ben a fent említett három területet, melyet egyenes alapvonallal határolt. Ezt követően a kontinentális talapzaton való kutatás is megkezdődhetett az 1971. március 26-án született petróleumtörvény nyomán. 1972-ben, először a Union Oil jelentette, hogy a 12. és 13. blokkban földgázra bukkant (Nguyen, 1997: 74), majd 1974-ben a Texas Pacific is sikerről számolt be a „B” körzetben. 1990-ben közzétett adatok alapján a folyamatosan fejlesztett területeken (több mint 100 feltáró fúrás történt) már 1813 km³ földgázt találtak (Valencia – Johnston, 1991: 136).

Időközben, 1967-ben Kambodzsa másik szomszédja, a Vietnami Köztársaság is megfogalmazta általános igényét kontinentális talapzatára, 1970. december 1-jén életbe léptette kőolajtermelésre vonatkozó törvényét, majd 1971. június 9-én kiadta a kontinentális talapzatát meghatározó rendeltet is (Ravin, 2005: 31).

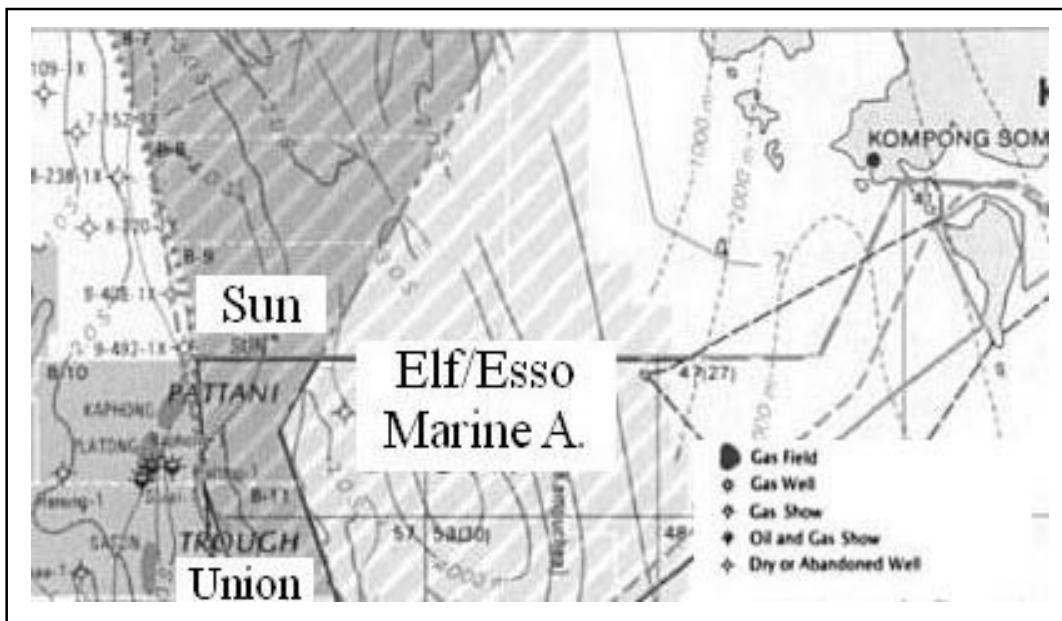
A Sihanouk vezette Kambodzsa, a thai koncessziók és a vietnami aktivitás miatt 1969. szeptember 27-én kifejezte általános igényét a partjai előtt található kontinentális talapzatra, sőt 1970. február 6-án szükségesnek érezte kormányrendelettel (Royal Kret 77/70 CE) nyomatékosítani alapvonalát és az erre épülő kontinentálistalapzat-igényét is. Mindeközben maga is kutatási koncessziót adott, 1969. november 22-én a francia ELF (akkoriban ERAP) olajipari vállalatnak (Farrel, 1997: 191). Az ELF 1972-ben jogai 35%-át „az új kormány nyomására, átadta az Exxonnak” (akkoriban Esso) és a kutatásokat már közösen kezdték. 39.100 km²-es területük jelentős része azonban a vitatott khmer–thai területre esett, ráadásul olyanra, melyre korábban a thai kormányzat is kutatási jogot értékesített: pl. a Sunnak és a Union Oilnak. Az Amerika-barát Lon Nol kormány (1970–75) ennek ellenére

⁴ *Délkelet-Ázsiában nincs olyan állam, mely ne használt volna indokolatlanul egyenes alapvonalat. Minden ország esetében sajátosan értelmezték a „tagolt part”-ot és a „a partvonalat szegélyező szigetek”-et (Prescott – Schofield, 2005).*

1973-ban újabb kutatási jogokat adott további 17.000 km²-es területre a hongkongi bejegyzésű, de amerikai Marine Associates-nek is (Valencia – Johnston, 1991: 136). Természetesen – mivel az átfedést a két állam nem rendezte – egyik cég sem kutathatott a vitatott területen. Az ELF/EXXON-csoport három kutat fűrt 1974-ig, de a kambodzsai polgárháború kitörésekor, 1975-ben kivonultak. A kutatás megszűnt, míg az átfedések rendezésére esély sem maradt.

4. ábra

A '70-es évek közepén a vitatott területen kutató cégek és kútjaik

Forrás: saját ábra (Valencia – Johnston, 1991) alapján

Thaiföld és Kambodzsa kontinentális talapzathatárának „megszilárdulása”

Ezalatt Kambodzsa puccsal hatalomra jutó, új kormánya, a Lon Non kabinet (1970–75) is jelezte, hogy a korábbi khmer igényeket fenntartja. 1972. július 1-jén pedig dekrétumot (Kret 518/72 PRK) tett közzé, melyben felsorolta kontinentális talapzatának egzakt határpontjait, sőt ezeket először ábrázolta is egy – 1949-es kiadású francia tengerészeti – térképen. A khmer területigény – a későbbi KGÖ – 95.000 km²-re duzzadt (6. ábra).

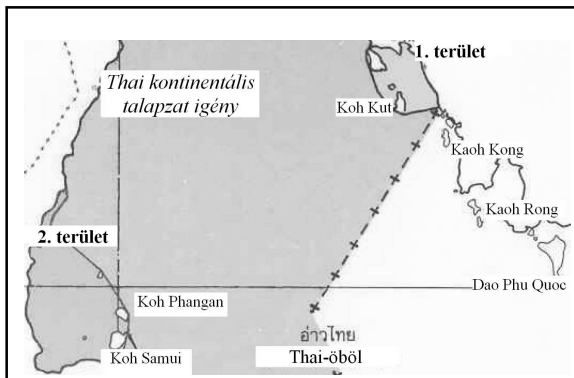
Kambodzsa ezúttal a maximális területi „nyereségek” reményében a kontinentális talapzatának északi határvonalait az 1907-es Francia–Sziámi szerződésre hivatkozva rajzolta meg. Továbbá – igen kreatívan – alapvonalpontként használta az általa „birtokolt”, partjai-

sorban pedig az, hogy a khmerek, bár egyenlő távolságra hivatkoztak a vonalak rajzolásakor, mégsem vettek tudomást a thaiok egyenes alapvonalú határáról (parti tengeréről – *1. terület*) a kritikus, északi határ kapcsán.

Érdekes, hogy a szemközti határ rajzolásakor már számításba vették – ahogy maguknál is – a thaiok *2. területének* alapvonalait és szigeteit. Nem véletlenül: mivel ha az öbölben minden – thai és khmer – szigetet figyelmen kívül hagynak, akkor a középvonal – az esetek többségében és összességében jelentősen – Thaiföldnek kedvez. Így azonban – minden, akkor „elismert” szigetet figyelembe véve – elkészült a Kambodzsra számára legkedvezőbb határokat mutató térkép (6. ábra).

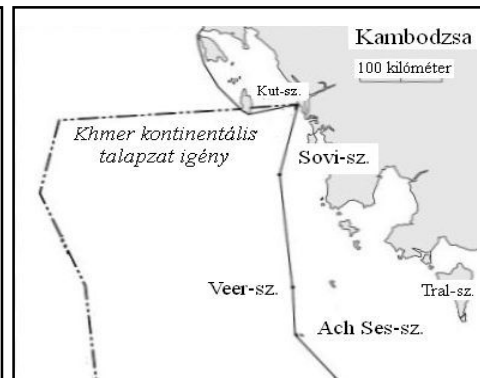
Thaiföld sem volt rest, és 1973. május 18-án közzétette a pontos határokat tartalmazó, kontinentális talapzatra vonatkozó igényét. Thaiföld határkijelölése is figyelmen kívül hagyta az ekkora már nyilvános khmer és viet igények egy részét. Legfőképpen a *különleges körülményekkel* is számoló, az egyenes vonal elve szerinti, új, radikális alapvonalait ignorálta. (Prescott – Schofield, 2001: 12). A talapzat – egyenlő távolságra épülő – elhatárolásánál csak a „komoly” szigeteket (a maga részéről: Kut, Phangan és Samui; khmer részről Kong, Rong és Rong Samlem) és a szárazföldet vette hivatkozási pontnak (Nguyen, 1997: 74) (7. ábra). A thai kalkuláció közelebb állt a nemzetközi jogelvekhez, így egyrészt védhetőbbnek látszik ma is, másrészt megfelelt a thai érdekeknek és maximalizálta a thai területigényt.

7. ábra
Thaiföld kontinentális talapzatának határa, 1973

Forrás: saját ábra (Kongrawd, 2008) alapján

8. ábra
Kambodzsra tengeri határai, 1972

Forrás: saját ábra (Prescott – Schofield, 2001)

Megjegyzendő, hogy Thaiföld számításaiban nyilvánvalóan azért nem vette figyelembe a szárazföldtől vitatható távolságra fekvő kis khmer (pl. Sovi vagy Ach Ses) és kis thai szigeteket (pl. Kra⁹ és Losin¹⁰), mert rosszabbul járt volna az ezektől mért középvonal meghúzásakor. Így tehát mivel mindkét ország saját érdekeinek megfelelő szemlélettel rajzolta meg térképét, a thai–khmer területek kb. 28.000 km²-en fedték egymást.

Az elkövetkező évtizedekben a kormányok álláspontja nem közeledett egymáshoz. Kambodzsa még két évtizedig polgárháborús körülmények között élt, és a bizonytalan politikai környezet az olajtársaságok beruházási kedvét is elvette. Ennek ellenére 1978. január 15-én a Vörös Khmer rezsim (Demokratikus Kambodzsa), majd 1982-ben – az új UNCLOS készülésekor – Kambodzsa bábkormánya (Kambodzsai Népköztársaság) is megerősítette az 1972-ben megfogalmazott területi igényeket. Thaiföld látva, hogy sem Vietnammal, sem a vietnami megszállás alatt álló Kambodzsával nem tud megállapodni – nem tudja elérni, hogy a számításokból a partoktól távol eső kis szigeteket kivegyék – úgy döntött, hogy az öböl déli végén maga is – szomszédaihoz hasonlóan – „kevésbé igazolható” hivatkozással kreál egy új alapvonalat (4. terület). A thai miniszterelnök által 1992. augusztus 19-én kihirdetett alapvonal (Royal Gazette 109., 1992) egy sziklás földdarabra (Kra-sziget) és az attól 130 TM-re fekvő, a tengerből 1,5 méterre kiemelkedő sziklára (Losin-szirt), „támaszkodott”. Az új alapvonalnak köszönhetően a thai KGÖ-igény megnőtt, éppen azon a kritikus területen, ahol a tengerfenékben a legígéretesebb földgáz- és kőolajlelőhelyek találhatóak (Khmer-medence, Pattani-medence). Igaz azonban az is, hogy a két fél közötti középvonal-számításnál ezzel csak jobb alkupozíciót foglalt el a thai fél. Összességében a kis szigetek beszámítása (Ach Ses *versus* Kra) még így is a khmereknek kedvez.

A fentiekből jól érzékelhető, hogy az átfedés nagyobb része a khmer kontinentális talapzat északi határa értelmezésének következménye, és csak másodlagos a kis szigetek „beszámításának” kérdése. Érdeemes tehát mindenekelőtt az északi határ jogosságát vizsgálni.

A Kut-sziget és a szárazföldi határ

Fentebb már láttuk, hogy Kut-sziget hovatartozását az 1907-es szerződés világosan tisztázta, de a szerződés folytatását thai és khmer oldalon már másként értelmezték. „...*A határ Francia Indokína és Sziám között Kut-sziget legmagasabb pontjával szemközti ponton hagyja el a tengert, majd északkelet felé haladva, a Krevanh-hegy gerincén folytatódik...*” A szemközti pontot természetesen egy képzeletbeli egyenes vonallal összekötve ábrázolták a térképeken (9. ábra).

A vita abból fakad, hogy a szerződés vagy a tengert is elhatárolta, vagy arra nem vonatkozott. A thai szerzők (pl. Kittichaiaree, 1987), a szakértők zöme (Prescott, 1988 vagy Valencia, 1985) és egyes khmer elemzők (Khim Y, 1978 vagy Norodom, 1976) szerint a

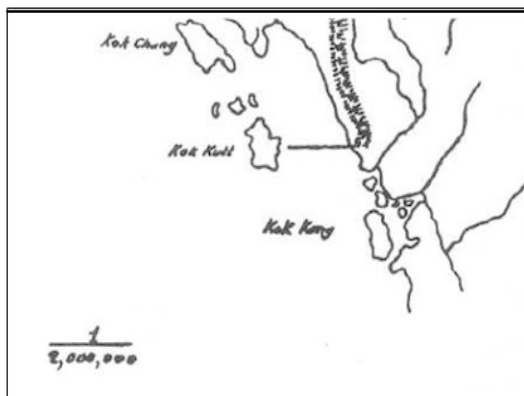
⁹ Kra-sziget: kb. 161 méter magas; hossza kb. 800 méter; kb. 47 km fekszik a parttól (Plasai, 1998: 13).

¹⁰ Losin-szirt: a sziklák kb. 1,5 méterre emelkednek a tengerszint fölé; hossza kb. 800 méter; kb. 65 km-re fekszik a parttól (Plasai, 1998: 13).

szerződés lényegében csak a szárazföldi határról szól, és a tengeri határ ez alapján nem értelmezhető. Míg a radikálisabb khmer nézetek szerint (pl. Bora, 2004 vagy Sean, 1995) – a khmer kormány évtizedek óta ezt képviseli – a szerződés a két ország közötti tengeri határt is kijelöli. A khmer értelmezést a térképre került vonalból és a francia nyelvű szöveg eltérő fordításából és értelmezéséből vezetik le (Bora, 2004.)¹¹, holott egy rag fordításánál egyértelműbb jele is van, hogy a tengert is el kívánták anno határolni.

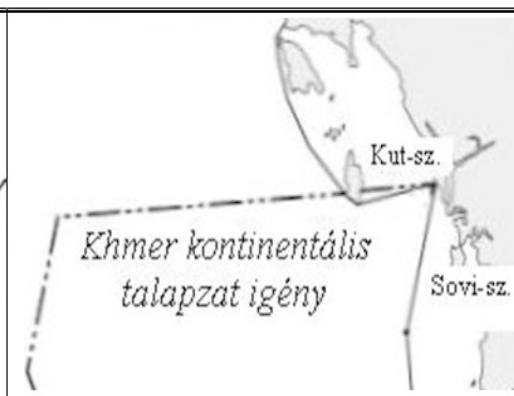
Miért kellett a Kut-sziget legmagasabb pontjához viszonyítani a szárazföldi határt, ha a szerződés csak a szárazföldi határról szól? Szárazföldi határok kijelölésére vagy egyértelmű természetes határt szoktak választani, vagy ha ilyen nincs, akkor mesterséges határjelölőt (pl. határkövet) helyeznek el, ahogy ezt a thai–khmer határ számos más pontján meg is tették. Ezt a határjelet a szerződésben is rögzíthették volna. Mivel azonban nem ezt tették, hanem a parttól 35 km-re fekvő Kut-sziget magaslatát írták tájékozódásnak a szerződésbe, számomra egyértelmű, hogy a vizet is szerették volna elhatárolni. Vízben ritkán helyeznek el határjelölőket, főként, ha egyszerűbb megoldás is van. Véleményem szerintem gyakorlati okból került tehát a Kut-sziget legmagasabb pontja a szerződésbe. Világos, hogy egy vízben nem látható határ átlépése akkor érzékelhető, ha két egyértelmű pontot tekintünk tájékozódásnak. A GPS nélküli világban a szárazföldi pont a Krevanh-hegy déli csúcsa (199 méter) lett, míg a part közelében a Kut-sziget magaslata (Khao Paenthee – 315 méter) volt a legjobban értelmezhető pont. Így bárki számára egyértelmű kellett legyen, hogy ettől északra sziámi, délre khmer vizeken tartózkodik.

9. ábra
Az 1908-as francia térkép részlete

Forrás saját ábra (Kongrawd, 2008) alapján

10. ábra
A khmer KGÖ északi részlete, 1972

Forrás: saját ábra
(Prescott – Schofield, 2001) alapján

¹¹ „La frontière entre l’Indochine française et le Siam part de la mer en un point situé en face du plus haut sommet de l’île de Koh Kut. Elle suit, a partir de ce point, une direction Nord-Est jusqu’à la crete des Phnom Kravanh”- az 1907-es szerződés részlete.

Mivel – a jelek szerint – a partközeli vizet elhatárolták, a kérdés inkább az: *formálható-e jog ebből évtizedekkel később egy sokkal nagyobb területre? Következik-e ebből, hogy a khmer KGÖ északi határa is ezen a vonalon jogszerű?* Kambodzsa ugyanis az örökölt francia–szíami szerződésre hivatkozva – a képzeletbeli vonalra és a „*tengernél*” értelmezésre alapozva – e vonalat tekintette 1972-ben (és tekinti ma is) tengeri határnak és ennek nyugati meghosszabbításából kreálta KGÖ-jének északi határát (10. ábra). Thaiföld ezt az értelmezést elutasítja (Kongrawd, 2008). Véleményem szerint is jogosan.

Egyrészt a szerződésben nem szerepelt szó szerint, hogy a sziget és a szárazföld között ez a tengeri határvonal (csak következtetünk erre), és különösen az nem, hogy a távoli, *nemzetközi vizet* e vonal mentén osztja fel Sziám és Franciaország. Másrészt, ha szó szerint erről nem szerződtek, akkor az adott kor és országok jogszokása lehetne irányadó. Viszont a fenti vonal ilyen extrém értelmezését az akkori (nyugati) jogszokás – mely a partvonalától csak 3–6 tengeri mérföldes távolságig tekintette „sajátnak” a tengert – nem indokolta. Már maga Kut szigete is a 6 tengeri mérföldes (11 km) távolság háromszorosára, 19 tengeri mérföldre fekszik a szárazföldi partvonalától (Kongrawd, 2008: 2). Az akkori jogszokás szerint, tehát a sziget és a szárazföld közötti tengerből csak kétszer 6 TM-et ellenőrizhetnek a felek. A maradék 13 km-t ($35 \text{ km} - 2 \times 11 \text{ km} = 13 \text{ km}$) a 20. század elején a nemzetközi jog nyílt víznek tekintette.

Harmadrészt – és ez a döntő – ha a két ország a tengerről nem szerződött, akkor az aktuális nemzetközi jogi szabály kell irányadó legyen. A nemzetközi jog (UNCLOS) szerint elfogadhatatlan, hogy az egyik ország (Kambodzsa) tengeri határvonala egy másik ország (Thaiföld) szárazföldjén haladjon keresztül. Márpedig a khmer KGÖ határvonala egyértelműen átszeli Kut szigetét (6. ábra), ami az 1907-es szerződésben foglaltak szerint Thaiföld birtoka.

Ennek ellenére miért gondolták azt Kambodzsában, hogy egy nonszensznek látszó értelmezésből kiindulva határozzák meg a KGÖ-jüket? Biztos vagyok benne, hogy a khmerek nem félreértésből rajzolták így a határt, hanem a maximális KGÖ meghatározásához kerestek fogódzót. Elítélhetjük, de khmer érdekek szempontjából meg is érthetjük. A próbálkozásokon túl – hogy ezt a „lehetetlen” határt véletlenül valamilyen üzlet keretében a thaiok mégis elfogadják – egy apró jogi lehetőség is nyitva áll. Mert létezik olyan kiskapu, amin keresztül a megegyezéshez vezet az út. Ez pedig a „történelmi víz” kategória.

A *történelmi öböl* (UNCLOS II./6.) meghatározás felülírja az általános joggyakorlatot. Jelen esetben a sziget és a part közötti öbölben kialakíthatna a két ország ilyen (kb. 3000 km²) és e logika mentén (történelmi okokból) esetleg a képzeletbeli (francia határ) vonalat is elfogadhatnák a meghosszabbított KGÖ határának Thaiföldön is. A *történelmi víz* akár magyarázható is lenne, de a francia vonalból kreált khmer KGÖ akkor sem, hiszen ezzel a vitatott területek nagy részéről, kb. 20.000 km²-nyi tengeri területről mondana le Thaiföld, gyakorlatilag ellentételezés és ok nélkül. Véleményem szerint a khmer KGÖ északi határát egy diplomáciai kísérletnek, egy csekély sikerrel kecsegetető próbának, tárgyalási alapnak kell tekinteni.

A határvita rendezésének módja

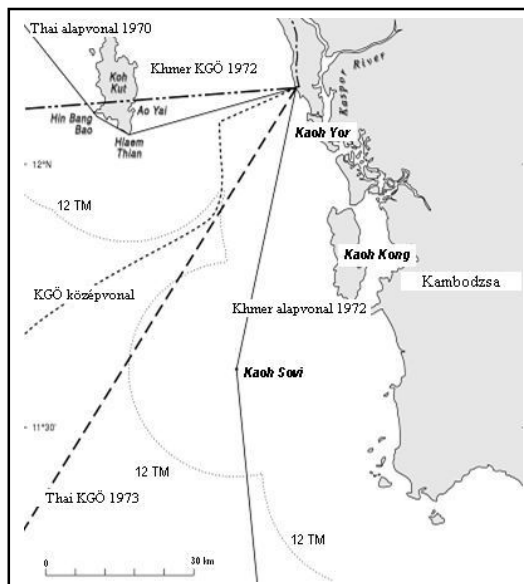
A '80-as évektől, az UNCLOS III. aláírása óta a szakértők többször is vizsgálták a Thaiföld delimitációját. Fentebb már utaltam rájuk, akik világosan megállapították, hogy sem a thai, sem a khmer tengeri területi igény nem felel meg a nemzetközi jog kritériumainak. Már az alapvonalak sem jogszerűek: sem a komplett khmer alapvonal, sem Thaiföld 1., 2. és 4. területének egyenes alapvonala; így az ezektől számított KGÖ-határok sem összeegyeztethetők az UNCLOS paragrafusaival. Mindez egyébként nem lenne probléma, hiszen két szuverén ország egymás között „bárhogy” megállapodhat területeiről. Érdekeik azonban természetesen ütköznek. A lehetséges lépések közül a döntéshozók többsége az erőszakos megoldást ki szeretné zárni. A békés módszerek két vagy többoldalú tárgyalások eredményeit jelentik majd, melyekben mindkét fél elsősorban jogi érveket használ. Mivel egyoldalú meghátrálásra egyik felet sem kényszeríti évtizedek óta semmi, megállapodásra csak akkor van esély, ha a tárgyalások alatt mindkét fél önkorlátozást tanúsít.

Amennyiben a két ország kétoldalú tárgyalásiban elképzelhetetlennek látja a megállapodást, a döntést bízhatja független, nemzetközi szervezetekre. Ez lehetne az ENSZ Nemzetközi Bírósága (ICJ), de Thaiföld – a számára negatív döntést hozó Preah Vihear-i ügy miatt – ezt elveti, illetve fordulhatnának a felek a Tengerjogi Egyezmény Nemzetközi Bíróságához (*International Tribunal for the Law of the Sea – ITLOS*), ez azonban csak akkor lehetséges, ha Kambodzsa is ratifikálta¹² az UNCLOS III.-at.

A z egyik lehetséges megoldás: a vitatott terület „igazságos” megosztása

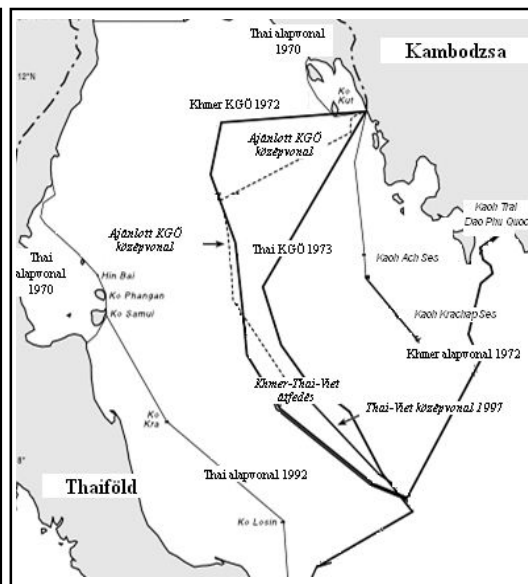
Már a rendezés kísérlete előtt borítékolható volt, hogy a tárgyalások alapján egyik fél sem fogad majd el olyan „igazságosnak tűnő elvet”, melynek köszönhetően valamelyikük sokat veszítene. Ilyen elv lenne például, ha figyelmen kívül hagynának minden szigetet, elvetnék az egyenes alapvonalakat és mindkét fél „valódi” partvonalától mérné az egyenlő távolságot. Ezzel azonban Kambodzsa a vitatott terület kb. 80%-áról lemondana. Ennél elfogadhatóbb, szintén „igazságos elv” lehetne a fenti ellentéte, amikor is mindkét oldal elfogadja a szomszéd „jogtalanul beszámított kis szigeteit összekötő alapvonalait”, és így alakítanak ki a középvonalat. Ez azért látszik reálisabbnak, mert mindkét félnek fel kellene adnia kifogásolható követeléseiből. Kambodzsa így lényegében lemondana a „jogilag védhetetlen északi határvonalról” (11. ábra), míg Thaiföld „elfogadná” a számára előnytelen kicsi szigeteket. Összességében a teljes vitatott terület így kb. 55–45 arányban a Kambodzsai Királyságnak kedvezne (12. ábra). Ezt a megoldást a szakértők már több mint egy évtizede javasolták (Prescott – Schofield, 2001: 9–15).

11. ábra
Ajánlott északi középvonal

*Forrás: saját ábra
(Prescott – Schofield, 2001) alapján*

12. ábra
Ajánlott thai–khmer KGÖ-középvonal

*Forrás: saját ábra
(Prescott – Schofield, 2001) alapján*

Egy másik lehetséges megoldás: a vitatott terület közös fejlesztése

Amennyiben a feleknek nem sikerül megállapodniuk a vitatott terület felosztását illetően, de az energiahordozók kitermelése és az ebből remélt bevételeknek „lenne helye” az állami költségvetésekben, akkor egy, a Thai-öbölben is működő nemzetközi gyakorlat¹³, a *Közös Fejlesztési Megállapodás* oldhatná fel a patthelyzetet. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy bár a területi szuverenitás kérdése ilyenkor „megoldódik”, az azonban, hogy a közös területen a javakat miként osztják meg, továbbra is alku tárgya marad.

Kormányzati kísérletek a vitatott területekkel kapcsolatos megállapodásra

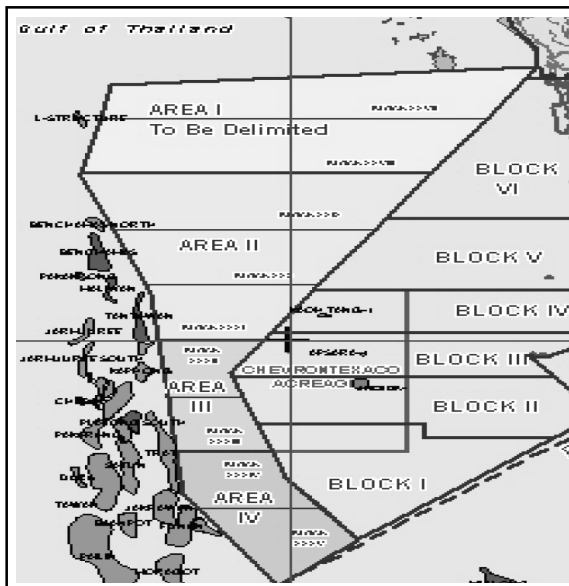
Mivel a felek a kétoldalú tárgyalásokat preferálják, a megoldás elérése régóta napirenden van. Gyakorlatilag Kambodzsai rehabilitációja óta, másfél évtizede kezdődhetnek a tárgyalások. Így Kambodzsai és Thaiföld 1994. január 13-án közös nyilatkozatban számolt be arról, hogy közös bizottságot hoznak létre (*Thai–Cambodian Joint Committee on Boundary*)

¹² Thaiföld idén, 2011. május 15-én ratifikálta az egyezményt.

¹³ Thaiföld 1979-ben Malajziával ilyen megállapodást kötött egy kisebb területre.

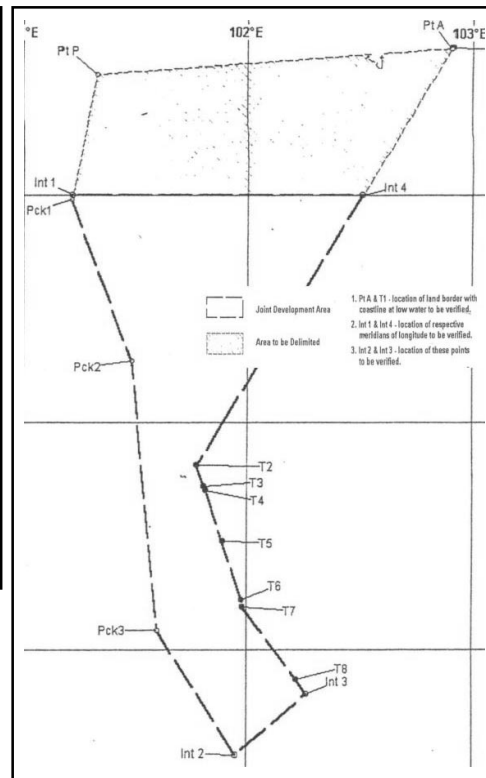
az esetleges határaikkal kapcsolatos nézetkülönbségek rendezésére. A fiatal khmer kormányzat a kérdés jelentőségét felismerve 1995-ben hozta létre az önálló Nemzeti Határelőlenőrző Hatóságot (*National Authority for Border Affairs, NABA*), nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy jogszerű, hivatalos dokumentációt készítsen Kambodzsa szárazföldi és vízi határaitól, majd jelölje ki a határt (Munthit, 1995: 31). Már ezt megelőzően, 1991-ben Kambodzsa új petroleumtörvényt alkotott, és 26 fejlesztési blokkra osztotta az országot. Igyekezett a területekre kutató és beruházó érdeklődőket találni. Így napról napra fontosabb lett a kb. 28.000 km²-es tengeri átfedést is tisztázni, hiszen a hét tengeri blokkból hatot ez jelentősen érintett (13. ábra). A bizonytalan körülmények jeleként az 1992-ben húsz blokkra, majd 1994-ben további négy blokkra kiírt pályázatok zömében nem sikerült győztest hirdetni (EIC, 2008). Mindössze három konzorciummal sikerült a kormánynak (*Production Sharing Contract – PSC*) megállapodnia.¹⁴

13. ábra
Kambodzsa tengeri kutatási blokkjai

Forrás: saját ábra (Cambodia's Emerging Oil and Gas Industry, 2008) alapján

14. ábra
A 2001-es MOU térképe

Forrás: saját ábra (Memorandum of Understanding, 2001) alapján

¹⁴ A brit Enterprise Oil az I. és a II. blokk, a japán Campex a III. blokk, míg egy brit és egy japán óriás (Premier Oil & Idemitsu) a IV. blokk kutatására szerződött.

Az 1994-es közös nyilatkozat ellenére – nem utolsósorban az erőszakos eseményektől sem mentes kambodzsai politikai csaták miatt – csak 1997. június 21-én állt fel az első közös tanács (*Thai–Cambodian Joint Commission on Demarcation for Land Boundary*), az is csak a szárazföldi határ demarkációjára. Holott a fenti tengeri blokkokon végzett kilenc kutatófúrás ismét ígéretes kőolaj- és földgázlelőhelyeket igazolt, ráadásul a jelek arra utaltak, hogy az átfedések területén, a nyugati és északnyugati részeken még jelentősebb szénhidrogén-tartalékokra van kilátás. 1998-ban Thaiföld javaslatot tett egy közös fejlesztésű terület kialakítására, de akkor ezt Hun Sen kormánya elvetette. Érdekes módon 2000-ben már a khmer kormányfő javasolta ugyanezt a megoldást, akkorra azonban Thaiföld már más álláspontra helyezkedett (Chambers – Wolf, 2010: 13).

Együttműködési nyilatkozat a Közös Fejlesztésű Területről

A Thaksin Shinawatra vezette thai és a Hun Sen vezette khmer kormányzat az új évezredben megtalálta a közös hangot, és az események felgyorsultak¹⁵. Már 2000. június 14-én a két ország közös szándéknyilatkozatot adott ki (*Memorandum of Understanding*, MOU), amely a több mint 800 km-es szárazföldi határszakaszuk közös felülvizsgálatáról és pontos kijelöléséről szólt. A fenti szándékból a következő évben közös határkérdést tisztázó tanácsot (*Joint Border Commission*, JBC) állítottak fel az esetleges nézetkülönbségek rendezésére (St. John, 2001: 103). 2001. június 18-án pedig megszületett a tengerre vonatkozó közös szándéknyilatkozat (MOU – *regarding the Area of their Overlapping Maritime Claims to the Continental Shelf*), melyben megállapodtak, hogy a vitatott terület északi részét leválasztják, (14. ábra) és a nemzetközi jogelveknek megfelelően a jövőben egyetértően elhatárolják; míg a maradék, nagyobb területet *Közös Fejlesztési Területté* teszik, mielőtt egyetértően megállapodnak a költségek és bevételek elosztásáról.

Nem hivatalos hírek szerint 2003-ig jól haladtak a tárgyalások, és már előzetes megállapodást emlegettek, melyben a nyolc részre osztott vitatott terület bevételeinek sikeres megosztásáról volt szó. 2003 elején azonban egy Kambodzsában is népszerű thai televíziós szappanoperában bizonyos kijelentések – melyek sértően illették a khmer etnikumot, és Kambodzsá határait is kétségbe vonták – véres indulatokat váltottak ki Kambodzsá-szerte. Siem Reapban thai érdekeltségű üzleteket rongálnak meg, és a fővárosban a Thai Nagykövetség épülete is súlyos károkat szenvedett. Egy komolytalan televíziós adás tehát rámutatott, hogy a khmer társadalom egy részében milyen mély ellenérzések élnek a thaiokkal szemben (Hinton, 2006: 445–468). A kapcsolatok ekkor fél évre fagyossá váltak, de mindkét fél érdekei miatt hamarosan újrakezdődtek a tárgyalások. 2003 nyarának végén kinyilvánították, hogy 2006 végére szándékozzák lezárni a határkijelöléseket, míg a tengeri határok pontosítására 2007 végét nevezték meg. Ezt a dátumot azonban nem sikerült tartani. Pedig Preah Vihear ügyében a thai fél folyamatosan együttműködést mutatott.

A tengeri határ kapcsán 2006 őszéig öt alkalommal egyeztettek, de közös nevezőre nem jutottak. Thaiföld a vitatott területet függőlegesen három részre szabta volna, melyből a szomszédos államé a hozzá kapcsolódó harmad bevételeinek 80%-a, és 20%-a a partneré,

¹⁵ 2000. október 5-én Cha Amban és 2001. április 21-én Siem Reapban egyeztetett a két kormányfő.

míg a középső harmad bevételeit felezték volna. Kambodzsa ebbe azért nem ment bele, mert a szakértők szerint a terület nyugati fele – a thai oldalhoz közelebb eső harmad – látszott ígéretesebbnek, hiszen a tőszomszédságában már 30 éve folyamatos földgázkitermelés folyt. Kambodzsa ezután a terület egy függőleges és hét vízszintes felosztásával állt elő, és a tizennégy blokkból 50–50%-os bevételmegosztást javasolt (Chambers – Wolf, 2010: 13). A tárgyalások azonban ekkor hirtelen megszakadtak.

2005-től Thaiföldön a kétszer miniszterelnöknek választott Thaksin Shinawatra nevéhez kapcsolt korrupciós botrányok sora robbant ki. 2006 tavaszától rendszeressé váltak a miniszterelnök távozását követelő békés demonstrációk Bangkokban. Thaksin még ebben az évben döntő tárgyalásokat folytatott Hun Sennel Preah Vihear nevezésének támogatásáról és a tengeri határral kapcsolatos megállapodásról. Az egyre erősebb utcai elégedetlenségek idején, 2006 szeptemberében, amikor Thaksin New Yorkba utazott az ENSZ Közgyűlésére, Sonthi Boonyaratglin tábornok irányításával a thai hadsereg erőszak nélküli puccsot hajtott végre. A katonai vezetés egy éven belül választásokat, illetve a botrányos ügyek kivizsgálását ígérte. Hamarosan elindultak – és máig nem fejeződtek be – Thaksin és körei ellen a korrupciós vádakat vizsgáló perek.

Nem mellékes, hogy a tengeri határhoz minden bilaterális megegyezés Thaksin idején történt. Sokan úgy vélték, hogy Thaksin Preah Vihear-i megállapodása nem szólt másról, minthogy Thaksin vitatott területeket „engedett át” Kambodzsának, vagy legalábbis Preah Vihear khmer világörökségi nevezéséhez erős támogatását ajánlotta, cserébe a Kambodzsával „közös” tengeri olajmezők kitermeléséhez privát cégei számára próbált kedvező pozíciót teremteni (*The Nation*, 2006. augusztus 10.). Természetesen a Thaksin névvel összekapcsolódott ügyek mögül eltűnt a kormányzati támogatás, mert az utódok nem igyekeztek kontinuitást mutatni az előző kormányzat politikájával (Kádas, 2009: 35–43). A thai belpolitikai viharoknak köszönhetően a tárgyalások évekre befagytak. Ennek betetőzéseként pedig – a khmerekkel folytatott tárgyalásokat még ellenzékben erősen támadó – új kormányzat, az Abhisit-kabinet másfél évvel ezelőtt egyoldalúan felmondta a tengeri határrendezésről szóló, 2001-ben kötött közös szándéknyilatkozatot (*The Nation*, 2009. november 6.).

Összegzés

A vita kialakulásáért mindenekelőtt a két ország kormányai felelősek, még akkor is, ha a nemzetközi jogi szabályok pontatlanok vagy nem egyértelműek. Az országok saját érdekeiknek megfelelő értelmezések mentén rajzolták meg tengeri határaikat, látszólag tudomást sem véve a szomszéd igényeiről. Egyértelmű, hogy végül mindkét oldal – a nemzetközi jogra hivatkozva – olyan „lehetetlen” határokat kreált, mellyel a legnagyobb területet követelhette magának.

Ezzel azonban hatalmas átfedés, vitatott terület keletkezett, melyek tisztázására kezdetben (1970–1991), a kambodzsai polgárháborús viszonyok között nem volt remény. A következő években (1991–2001) pedig a kormányok rövidtávú érdekei meghíúsították a megállapodást. Az utóbbi évtized első felében Thaksin Shinawatra és Hun Sen kormányzata közel került a megállapodáshoz, de a Thaksin-ellenes körök sikerrel használták fel – Preah Vihear mellett – a tengeri területek „ügyét” a kormányzat ellen, amely kis részben az e kérdésben mutatott politikájának is köszönhetette bukását.

Az akkori ellenzék, a mai kormányzat prominensei a tengeri területekkel kapcsolatos megállapodásról sugallt nézeteik és kijelentéseik „politikai rabjai” maradtak. Ennek egyértelmű jeleként, e politika betetőzéseként az évtized végére a korábbi közös szándéknyilatkozatot annulálta a thai kabinet.¹⁶ A jelek arra utalnak, hogy csak erős gazdasági érdekek, vagy thai belpolitikai fordulat hozhatja vissza a feleket a tárgyalóasztalhoz. Ráadásul a Preah Vihear körül kialakult indulatok, úgy tűnik, még inkább elodázzák a tengeri határmegállapodás lehetőségét.

Felhasznált irodalom

Cambodia's Emerging Oil and Gas Industry (2008). Economic Institute of Cambodia, Phnom Penh.

Chhak, Sarin (1966): *La frontiére khméro-thad'landaise*. Doktori értekezés. Université de Paris.

Chambers, Paul W. – Wolf, Siegfried O. (2010): *Image-Formation at a Nation's Edge: Thai Perceptions of its Border Dispute with Cambodia*. In: WP. 52/Heidelberg Papers – South Asia Institute Department of Political Science, Heidelberg University.

Dzurek, Daniel J. (1982): *Staright baseline: Vietnam*. Limits in the sea – 99, Washington.

Farrel, Epsy Cook (1997): *The Socialist Republic of Vietnam and the law of the sea*. The Hague, Martinus Nijhoff.

Jennar, Raoul M. (1998): *Les Frontieres du Cambodge Contemporain*, doktori értekezés, Institut National des Langues et Civilisations Orientales (INALCO), Paris.

Kongrawd, Somjade (2008): *Thailand and Cambodia Maritime Disputes*. <http://www.navy.mi.th/judge/Files/Thailand%20Cambodia.pdf>

Khim Y, Chun (1978): *Le Cambodge et le probléme de l'extension des espaces maritimes dans le Golfe de Thad'lande*. Doktori értekezés. Université de Droit, d'Economie et de Sciences Sociales, Paris.

Kitticharee, Kriangsak (1987): *The Law of the Sea and Maritime Boundary Delimitation in South-East Asia*. Singapore, Oxford University Press.

¹⁶ “The MoU was pushed by Thaksin and he knew the details of the negotiations. We cannot negotiate anymore based on this MoU as it will affect our economy and security.” – Kasit Piromya, thai külügyminiszter.

Kádas Csaba (2009): *Preah Vihear fegyverben – Thaiföld és Kambodzsa kiújult határvitáinak háttere*. In: Tudományos Közlemények, 22. Budapest, Általános Vállalkozási Főiskola.

Lee, Yong Leng (1982): *Southeast Asia: Essays in Political Geography*. Singapore, Singapore University Press.

Munthit, Ker (1995): *New Border Authority*. Boundary and Security Bulletin 3. évf., 2. sz., 31.

Maritime claims – reference manual (2005). DoD 2005 1-M. Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériuma, Washington.

Nguyen, Hong Thao (1997): *Vietnam's First Maritime Boundary Agreement*. In: Boundary and Security Bulletin. Őszi szám. Durham, International Boundaries Research Unit.

Norodom, Ranariddh (1976): *Les limites du domaine maritime du Cambodge*. Doktori értekezés. Université d'Aix-Marseille.

Thai and Cambodian premiers will jointly survey borders. The Nation, 2006. augusztus 10. <http://www.nationmultimedia.com/search/read.php?newsid=30010787>

Thailand cancels oil-and-gas MoU with Cambodia. The Nation, 2009. november 6. http://www.nationmultimedia.com/2009/11/06/national/national_30116017.php

Prescott, Victor – Schofield, Clive (2001): *Unlimited Maritime Boundaries of the Asian Rim in Pacific Ocean*. In: Maritime Briefing, 3/1). Durham, International Boundaries Research Unit.

Prescott, Victor (1985): *A study of the delineation of the Thai–Cambodian boundary*. Research memorandum, No. 1/359 (85). Office of National Assessments, Canberra, Priestley.

Prescott, Victor (1988): *Maritime Boundary Delimitation in the Gulf of Thailand*. In: The maritime political boundaries of the world. London, Methuen.

Prescott, Victor – Schofield, Clive (2005): *The Maritime Political Boundaries of the World*. The Hague, Martinus Nijhoff.

Prescott, Victor (1988): *Political Frontiers and Boundaries*. London, Allen & Unwin.

Plasai, Virachai (1998): *Reflections on the Issue of Continental Shelf Delimitation Between Thailand and Cambodia*. <http://www.mfa.go.th/internet/document/833.pdf>

Ravin, Mom (2005): *Law of the sea, maritime boundaries and dispute settlement mechanisms*. United Nations – The Nippon Foundation Fellow, March–December, Germany.

Sean, Péngsč (1995): *Cambodge: recherches pétrolières et plateau continental*. www.cfcambodge.org/Doc/Frontiere1.doc

Smith, Robert W. – Morison, Sarah E. (2000): *Straight Baseline Claim: Thailand*. *Limitis in the Seas* – 122., Office of Oceans Affairs, Washington.

St John, Ronald B. (2001): *Land boundaries of Indochina*. *Boundary and Security Bulletin*, 9/1, tavasz, 103. Durham, International Boundaries Research Unit.

Valencia, Mark J. – Johnston, Douglas M. J (1991): *Pacific Ocean boundary problems: status and solutions*. Dordrecht, Martinus Nijhoff.

Valencia, Mark J. (1985): *South-East Asian Seas: Oil Under Troubled Waters*. Singapore, Oxford University Press.

Thomson, R. Stanley (1945): *Siam and France 1867–1870*. *The Far Eastern Quarterly*, 6, évf., 1. sz. (november), 41–43.